

Ponència 4. **Una alternativa per a la Unió Europea**

Novembre 2018

Introducció

En els darrers anys el model liberal democràtic que governa el món, impulsat pels Estats Units, que ningú discutia, ha entrat en crisi. El qüestionen àmplies bases socials als països democràtics, com també als països que tenen règims autoritaris.

Què és el que està passant? Estem davant d'una rebel·lió contra una globalització liberal, que porta a una redistribució mundial del poder econòmic i polític a occident només en benefici d'uns pocs, el que junt amb els profunds canvis tecnològics, han fet que hi hagués un gran nombre de perdedors que ja no accepten el sistema econòmic i polític que se'ls hi ha imposat.

Quins són els factors que estan configurant un nou model de societat?

Hi ha un conjunt de nous factors, que determinen un nou model de societat, entre els quals destacaríem:

- La globalització, amb l'emergència de Xina com a nova potència econòmica i també d'altres països
- El risc mediambiental, en especial l'escalfament del planeta
- La digitalització i noves tecnologies que porten progrés però amenacen amb més atur
- Una creixent desigualtat i la concentració de la riquesa en poques mans
- Migracions degudes a la guerra o a la misèria
- L'aparició del terrorisme internacional, especialment el d'arrel jihadista
- El sotmetiment de la política a l'economia
- Una dura crisi econòmica i social generada pel fracàs del sistema liberal

Aquests nous factors són els que han fet entrar en crisi el model socio-econòmic actualment dominant. Han aparegut contra-moviments que exigeixen canvis radicals al sistema i règims autoritaris, que atesa la impotència per resoldre els problemes globals emergents, amaguen aquesta impotència aplicant la llei i l'ordre, i la promesa de tornar a recuperar un passat gloriós i tornar a ser "un gran país". Estem parlant de Putin a Rússia, Erdogan a Turquia, Duterte a les Filipines, o Modi a l'Índia. També les propostes del Brexit i Donald Trump i no cal dir dels moviments d'extrema dreta europea, formen part de la regressió. Podríem afegir-hi també alguns governs de la UE com ara, Polònia, Hongria, o Txèquia.

Tant a l'esquerra com a la dreta, emergeixen contra-moviments en dues direccions. Uns progressistes amb una visió universalista que vol expandir els drets ciutadans i corregir la

creixent desigualtat, i altres regressius que s'adrecen bàsicament als perdedors de la globalització, però també a classes riques i educades que busquen protecció, tancant-se dins del país.

Dins dels moviments progressistes hi ha els que combinen el nacionalisme inclusiu, amb l'universalisme i la necessitat de trobar solucions als problemes locals i als globals. Són moviments que volen reformar la democràcia i oferir una alternativa al model actual. Com a referents podem parlar de Bernie Sanders als EUA o Jeremy Corbyn a GB.

La pregunta a fer-se és: com aturar el moviment regressiu, que impedeix avançar en l'àmbit mundial cap a un model més democràtic, just i en pau?

Com ha de reaccionar la UE a la nova realitat?

Els ciutadans haurem d'acceptar que Europa ja no és el centre del món, i que ha iniciat el seu declivi demogràfic i econòmic, i que si aquests no s'atura, significarà que no podrà mantenir la seva posició en l'equilibri geoestratègic mundial, ni el nivell de vida actual.

Estem vivint un moment crucial. Mentre aquí estem debatent sobre el futur de la UE, veiem com l'entorn està canviant radicalment. Avui el centre del món, i on es definiran les polítiques mundials, es troba en el Mar de la Xina i en el Pacífic. A la UE la població envelleix i disminueix, el seu pes econòmic es redueix, i la seva influència política és menor; estem esdevenint cada cop més irrellevants.

Però aquestes tendències adverses poden convertir-se, també, en oportunitats.

El Brexit britànic, el triomf d'en Donald Trump, i l'emergència de l'extrema dreta a Europa, són notícies pèssimes, però que tenen aspectes positius.

Els britànics eren un fre per avançar en la unitat de la UE; Trump ha dit molt clarament que no vol que els EUA segueixin fent el paper de "germà gran" d'Europa; i l'extrema dreta, en alguns països creix però en les darreres eleccions a Holanda i a França, ha reculat.

Són fets que han servit com a revulsiu a l'impàs polític de la UE. Ara, els països membres més refractaris d'avançar cap a la unitat, han vist les orelles al llop, i un grup de països més partidaris de la unió, encapçalat per Merkel a Alemanya, i Macron a França, volen relançar el projecte europeu.

Un model alternatiu per la UE

Per la UE no hi ha cap altra alternativa vàlida, que no sigui la d'avançar cap a la unitat, i a trobar un model alternatiu a l'actual, tot adaptant-se a la nova realitat.

Escau avui citar Jean Monnet quan deia : «Els homes només accepten el canvi resignats per la necessitat i només veuen la necessitat durant les crisis».

Es tracta, en aquesta crisi actual, de fer una "revolució reformista" que es basaria en:

Cinc grans línies d'actuació

1. Reformes institucionals: Cal acostar les institucions europees a la ciutadania, cal un aprofundiment democràtic en el projecte de la UE.
2. Reformes econòmiques: Cal avançar cap a una economia productiva cada cop més distributiva, al servei dels ciutadans i sotmesa al control polític democràtic.
3. Reformes socials: Calen polítiques comunitàries per fer front a l'augment de la desigualtat, que, a més, reforcin el sentiment de pertinença de la ciutadania a una Europa social que reivindica i defensa els avenços dels Estats del Benestar
4. Política de seguretat i defensa comú: El nou context geopolític mundial ens aboca a la necessitat de reforçar el sistema de seguretat i defensa comú. Ens cal una Europa que doni seguretat a la seva ciutadania.
5. Polítiques d'immigració: La realitat està exigint avenços valents en les polítiques d'immigració que afrontin la situació. Si no hi ha nous plantejaments es reforçaran les amenaces populistes arreu del continent.

1. Reformes institucionals: Cal acostar les institucions europees a la ciutadania, cal un aprofundiment democràtic en el projecte de la UE.

La Unió Europea, avui, no és una federació com els Estats Units, ni una simple organització de cooperació entre governs, com les Nacions Unides. En realitat, la UE té una estructura única: els estats membres segueixen sent nacions sobiranes independents, però comparteixen la seva sobirania per ser més forts i tenir una influència mundial que cap d'ells podria exercir individualment. Compartir la sobirania significa, en la pràctica, que els Estats membres deleguen alguns dels seus poders decisoris en les institucions comunes creades per ells per poder prendre democràticament i a nivell europeu decisions sobre assumptes específics d'interès conjunt.

En la presa de decisions de la UE intervenen sobretot tres institucions principals:

- El Parlament Europeu (PE), que representa els ciutadans de la UE i és elegit directament per ells.
- El Consell de la Unió Europea, que representa els Estats membres.
- La Comissió Europea, que defensa els interessos de la Unió en el seu conjunt.

Aquest "triangle institucional" elabora les polítiques i lleis que s'apliquen a la UE. En principi, la Comissió proposa les noves normes, però són el Parlament i el Consell els que les adopten. La Comissió i els Estats membres les apliquen, i la Comissió vetlla pel seu compliment.

Creiem que és vital que els ciutadans europeus sentin i percebin l'espai i les institucions europees com a propis. Per fer-ho caldrà repensar alguns elements de l'actual disseny institucional i millorar-lo en la línia d'un major aprofundiment democràtic, amb l'horitzó d'una unió europea molt més federal. Aquest aprofundiment ha d'influir en les dinàmiques d'aquestes institucions que intervenen en la presa de decisions dins de la Unió.

Algunes propostes de reforma:

- Cal reforçar el paper del Parlament davant el Consell i la Comissió europea, atès que és la institució que és seu directa de la sobirania popular europea.
- Volem l'elecció directa per part de la ciutadania del President de la Comissió.
- Volem que el president del Banc Central Europeu sigui escollit pel Parlament Europeu.
- Proposem reforçar els mecanismes de control per portar a terme una veritable lluita contra el frau i la corrupció allà on es donin casos de una mala gestió dels recursos públics europeus, recursos que provenen de tots els ciutadans dels estats membres de la Unió.

2. Reformes econòmiques: volem avançar cap a una economia productiva cada cop més distributiva, al servei dels ciutadans i sotmesa al control polític democràtic.

El creixement econòmic és necessari, però no és un fi en si mateix. El que pretenem és el progrés econòmic i social sostenible. El model econòmic actual està a l'origen de l'increment exponencial de la desigualtat que hem viscut en els darrers anys. Per tant, volem avançar cap a un model econòmic que tingui per objectiu produir béns i serveis per cobrir les necessitats reals de la societat i al mateix temps busqui corregir les grans desigualtats, distribuint de forma més justa el benefici del creixement econòmic.

Algunes propostes concretes:

- El sistema financer ha d'estar al servei de les empreses i els ciutadans. Proposem posar límits al capital financer especulatiu. El sistema financer ha de recuperar el seu paper essencial de donar suport a l'economia productiva i a les famílies. S'ha de disposar d'un important banc públic d'àmplia presència en el territori, i fer renéixer les desaparegudes petites entitats d'estalvis que complien una funció social per les famílies, les PIMES, i el petit estalvi.
- Cal que els estats tinguin un paper actiu en la economia europea per fer front a les grans corporacions i afavorir a la ciutadania davant els desmesurats interessos d'aquelles.
- Ens cal un sistema fiscal eficaç i progressiu, corrector de les grans desigualtats. Volem que s'impulsi l'harmonització fiscal entre els diferents estats membres. En el cas de l'estat espanyol, amb una pressió fiscal que el situa en 8 punts diferencials per sota de la mitjana europea, les polítiques fiscals haurien d'anar aproximant-se a aquesta mitjana i destinar els recursos obtinguts d'una major pressió fiscal a polítiques socials. També s'hauria de fer una profunda reforma fiscal progressista de manera que contribueixin més els més tenen i els que més guanyen, i engregar una lluita sense treva contra l'evasió, l'elusió fiscal i els paradisos fiscals.
- Les institucions europees han de ser proactives per estimular la creació d'ocupació de qualitat. Cal fer un pla de xoc per crear ocupació impulsant els sectors de futur que creen llocs de treball: economia verda, energies renovables, aplicacions digitals, educació, R+D, cultura, etc.. Cal facilitar la creació de PIMES, Caldrà un pla extraordinari d'inversions públiques, socialment rendibles, i també impulsar polítiques industrials per

recuperar llocs de treball que s'han traslladat a altres països. En tot cas caldrà una forta reforma del model laboral per tal d'evitar els contractes escombraries i la precarietat laboral, en especial en el cas de la població jove.

3. Reformes socials: Calen polítiques comunitàries per fer front a l'augment de la desigualtat, que, a més, reforcin el sentiment de pertinença de la ciutadania a una Europa social, que reivindica i defensa els avenços dels Estats del Benestar.

La digitalització, o la intel·ligència artificial, contribueixen a la creació de riquesa, benestar i nous serveis, però al mateix temps, estan canviant profundament el sistema productiu destruint globalment ocupació. A més, avui són evidents els límits físics del planeta, com ara l'escalfament de la terra, o la pol·lució dels rius i de les ciutats. Hem de ser conscients dels riscos que s'incrementi l'atur estructural i la disminució del poder adquisitiu d'una part important de les classes mitjanes. La resposta ha de ser el desenvolupament de la innovació i les noves tecnologies, però avaluant i governant els seus efectes i lluitant decididament perquè no incrementin encara més la creixent desigualtat.

El creixement de la desigualtat s'ha convertit en la principal amenaça pel projecte europeu. És una xacra transversal que afecta la majoria de països europeus, per la qual cosa cal activar polítiques econòmiques i socials de caire estructural per protegir el model social europeu d'estat del benestar, que combina el creixement econòmic amb un elevat grau de protecció social.

Calen, com dèiem, polítiques d'ocupació, a nivell europeu, per lluitar de forma decidida contra la precarietat laboral.

Calen també grans acords per avançar en l'harmonització, a nivell europeu, dels percentatges mínims suficients de despesa pública per garantir la sostenibilitat dels grans sistemes de benestar com són l'educació i la sanitat públiques.

Cal, també, garantir l'accés als béns culturals per part de tota la població.

Així mateix calen grans consensos per desenvolupar accions decidides de lluita contra la pobresa i l'exclusió a partir de sistemes de garantia de rendes mínimes.

També cal harmonitzar progressivament els sistemes de protecció a la dependència i les polítiques d'habitatge.

4. Política exterior i de seguretat i defensa comú: el nou context geopolític mundial ens aboca a la necessitat de reforçar el sistema de seguretat i defensa comú. Ens cal una Europa que protegeixi a la seva ciutadania.

La política comuna de seguretat i defensa és l'actuació planificada en el si del Consell, així com el seu disseny estratègic, que la Unió Europea desplega de manera autònoma en l'àmbit militar i de la defensa. La política comuna de seguretat i defensa forma part de la política exterior i de seguretat comuna i s'integra dins la seva estructura jurídica, administrativa, estratègica i política.

Fins fa ben poc aquesta política, a Europa, tenia una forta vinculació amb la política exterior i de defensa dels EUA, sota el paraigua de l'OTAN. Des de l'arribada al poder del President Trump, però, la posició nord-americana ha fet un gir profund i Europa es veu avui confrontada a la necessitat de desenvolupar un sistema de defensa propi i d'augmentar, per tant, els recursos i esforços de tot tipus destinats a aquestes polítiques imprescindibles. La posició geopolítica europea està canviant també de forma molt ràpida en aquest àmbit i cal desenvolupar-lo a curt termini. Per això cal que la UE s'expressi a través d'una sola veu en la seva política exterior i de seguretat i defensa comunes.

La solidaritat europea s'ha de mostrar també, posant temporalment a disposició de la ONU, junt amb altres nacions, personal de defensa de la pau, en conflictes locals.

5. Polítiques d'immigració: la realitat està exigint avenços valents en les polítiques d'immigració que afrontin la situació. Si no hi ha nous plantejaments es reforçaran les amenaces populistes arreu del continent.

L'envelliment de la població europea i la baixa natalitat evidencien la necessitat que té Europa d'una immigració adequada. Al mateix temps, però, és evident que front a les arribades massives que provenen majoritàriament de la zona africana i del pròxim orient, cal una resposta que no pot ser la de portes obertes, ni tampoc pot ser, només, el control de fronteres.

Cal treballar per una política d'immigració acordada a nivell europeu que inclogui l'articulació de polítiques d'industrialització en els diferents territoris d'origen dels migrants, d'educació, sanitàries, d'infraestructures de tot caire, i de serveis que creïn ocupació.

Sense polítiques clares respecte al fenomen de la immigració correm el risc de deixar un camp abonat al populisme i, per tant, a polítiques xenòfobes i d'extrema dreta que ja comencen a sorgir en alguns estats de la U.E.

Acords d'abast europeu són del tot necessaris i el Parlament Europeu sorgit de les properes eleccions n'haurà de ser el garant. Dins d'aquestes polítiques cal incloure actuacions decidides contra les organitzacions i les bandes de traficants que actuen sense cap respecte cap la vida de les persones

Per concloure: Una oportunitat per l'esquerra europea

La nostra situació avui

La regressió del liberalisme i el fracàs previst de les propostes de Donald Trump i del Brexit, ofereixen una oportunitat d'or a l'esquerra per definir un model alternatiu que doni resposta a les necessitats i sentiments de la majoria dels ciutadans.

Els partits d'esquerres han de ser conscients del ampli malestar de les classes mitjanes i populars contra l'*establishment*, del qual bona part de l'esquerra en forma part.

També han de tenir clar que el concepte de classe ha sofert una forta transformació i que la seva base social tradicional ha canviat radicalment. La classe obrera ha deixat de creure que

tenia un paper d'avantguarda a la societat i no creu en la revolució anticapitalista. Ha deixat de ser internacionalista.

Tot vol dir, canviar a fons les polítiques de la 3a via de Blair, Clinton, Schröder, o Merkel, o de la Comissió Europea, massa sensibles als interessos del món financer.

El progrés de bonança artificial impulsat pel liberalisme, gràcies a un creixent endeutament, va fer que bona part de la classe obrera, especialment els joves, esdevingués classe mitjana. Però aquest miratge s'ha acabat. La nova realitat ha portat a un gran nombre de perdedors.

Els perdedors no són homogenis. Hi ha gent que se sent desclassada, altres que treballen però es senten amenaçats per la globalització, que han perdut poder adquisitiu o que fins i tot poden considerar-se treballadors pobres. Joves o universitaris sense perspectives. Gent marginada. Tots tenen el sentiment que han estat oblidats pels partits i que ningú es preocupa d'ells.

Els perdedors veuen el món de manera molt diferent de com el veuen les classes mitjana urbanes o els cercles intel·lectuals d'esquerres. La lluita de classes i la cultura de resistència al capitalisme, ha canviat cap a una cultura de resistència contra la globalització, la immigració i la indiferència pels drets humans.

Però ha aparegut un altre factor. L'extrema dreta europea, per protegir les classes populars, s'ha apropiat del concepte, nació, pàtria, i s'ha posicionat en contra de l'universalisme. És una fórmula d'èxit per atraure els perdedors.

La nostra oportunitat

L'única manera de combatre l'extrema dreta nacionalista, es recórrer també a una proposta d'esquerra intensament combativa que denunciï l'increment exponencial de la desigualtat i l'injust repartiment dels costos de la crisi en benefici de les elits extractives de la nostra societat. Cal evidenciar clarament que l'adversari a combatre no és l'immigrant pobre, o el foraster, sinó la classe dominant, l'oligarquia financera universal i la seva apropiació dels beneficis del creixement econòmic.

Si els partits d'esquerra volen transformar la societat, han de poder governar i per això han de fer propostes d'esquerres creïbles per poder captar un 40% dels vots de dues bases socials ben diferents.

Un és el sector modern progressista, de classes mitjanes urbanes, internacionalistes, multiculturals, defensors dels drets humans, solidaris i que recolzen la globalització i l'altre sector, són els perdedors de la globalització; la classe obrera que han votat Brexit, que són anti immigració, anti UE, i anti globalització. Defensen el proteccionisme i el tancament del país.

L'esquerra global ha de dissenyar una nova narrativa, seriosa i viable. Un nou model que en l'àmbit local impulsi el creixement econòmic sostenible, la creació d'ocupació no precària, millorar les condicions de les àrees urbanes més degradades i garantir l'Estat de Benestar i en l'àmbit global arribar a acords que incloguin la correcció de les desigualtats, el control

dels bancs i del sector financer, els drets laborals, el medi ambient, els serveis públics essencials, la defensa dels drets humans.

La NOVA UE i la NOVA ESQUERRA han de liderar aquest procés dins d'Europa, i intentar influir en el debat mundial perquè avanci en la mateixa direcció.

Trobar una alternativa al model de societat actual no solament és possible, és inevitable si es volen evitar els perills de les greus tensions que ens amenacen.

Només una nova esquerra que entengui que els temps i la societat han canviat podrà recuperar l'hegemonia política i social per transformar la societat.

Per això, es necessita una decidida mobilització dels ciutadans que pressionin als vells i nous partits per obligar-los a obrir les portes a noves veus, noves formes i noves propostes i a una renovació de dirigents i al mateix temps sàpiguen fer aliances amb els moviments progressistes.

La història no s'atura. Som els humans els que decidim el nostre futur i escrivim la història. La caiguda del mur de Berlín, gràcies en bona part a les grans mobilitzacions populars, és un de tants exemples que demostren que un somni impossible pot esdevenir realitat.
